

ölümsüz sonuncular

seslerle oyalandılar
geldiler hergün. yeni bayanlar ve yeni adamlar oldular
kuralları baştan belirlenmiş oyunlarının içine
10 DAKİKA ARADA yaşadılar

yakından bakılmak istemediler
aradılar bulamadıklarını. nereye kaldırdıklarını unuttuklarını
su aktı ve iz bıraktı.
aynı yağmuru paylaşıyorlardı. gittiklerinde daha bunu farketmemişlerdi

dostların ve düşmanların arasında yaşadım. hayat nesneye karışıyordu
fişkirsın umuduyla ben gözümü kırpmadan hata yaptım

gene olsa gene aynı şeyi yapardı, başlatamıyordu dur!unu.
boğulmak derin bir sus!suzluk gerektirir, Büyük Sevgi yoluna inanmıştı.
hep!lerin ve hiç!lerin dışında bir su sürekli aktı ona piramitlerden
bazı şeylerden bıktıkça uzayan tırnaklarıyla

göğre atla, göğü sık, göğün ov omuzlarını ve düş önüne. inan: *düşülür mutlaka, kalkılır bazen.*
depremlerde onu dürtten neydi, harfleri bitirdikten sonra başlayan ne.
yermeyenle yeterartık arasına uzatıp sakallarını, güneşe tutunmaya çalıştı
bazı şeylerden bıktıkça uzayan tırnaklarıyla

gecelerin ve gündüzlerin arasında yaşadım. bitmedi daha elimden düşüreceklerim.
fırsat buldukça tırnaklarımla ben hayata hamlettim.

şereflilöldüyü bırak. şerefliyaşadryı bırak sen şimdi bak. biz kaç
yılın uykusuzları. az mı kutladık onurumuzu meydanlarda çıplak
omuzlarımızı sen ov şimdi. biz mavil çıplak. biz uzamış tıraşları.
enazından larımıza sım sıkı yapıştık. inandık saksofonun bizi de anlattığına

bayramlarda karşılaşanlardık. şeref hamlemize bak sen şimdi. biz çok,
yangınlara karşı duyar olduk, *bizvarölmeyiz* diyebilmek için.
gelişen sabaha karşı olaylar çıkardık. su inledi ve iz bıraktı
bir bahçeden bir bahçeye akamadıkça. biz bir çıldır vaktidir şimdi bak

kemanların ve kontrbasların arasında yaşadım. onlardanım: ölümsüz sonuncular.
gökten önüme düştükçe ben arasına ne güzel cesaretler ettim

enis akın

beyaz manto

İktidar: Huzur Verir

'Böyle sanat manat olmaz!' diye bağırdı kürsüdeki adam. Önündeki bir tomar kağıdı parçalayıp yere attı. Parçaları öfkeyle çiğnedi. Kısa bir sessizlikten sonra çığ gibi büyümeye başlayan alkışlar duyulurken kamera salona döndü ve salonu tıklım tıklım dolduran seçkin kalabalığı gördük.

Hangisi sanat, hangisi değil... Ne edebiyatın, ne de sanatın bir tanımı yapılabilmıştır, oysa hem edebiyatın hem de sanatın pek çok tanımı var. Sanat gibi bir şeyi tanımlamak, neleri bilmeye veya söylemeye hakkı olduğunu belirlemek, işlevsellik veya amaçlılık atfetmek, tutarlılık beklemek, hatta iyiliğini istemek ne kadar sanatsever bir tutumdur?

Biçim mi, içerik mi... Nitelikli okur mu, kitleselleşmek mi... Piyasa kaygısı mı, farklı olma kompleksi mi... Bu bildik tartışmalarda aklın hegemonyası arzusunu her zaman biraz bulmak mümkün. *Hayata akıl konabilir mi?* Aklın egemenliği mümkün müdür, daha önemlisi arzu edilir bir şey midir? Zamyatın bu soruyu 1921'de sormuştu.

Kapitalizmin de kendine göre bir aklı, bir sağduyusu var; o da bir çeşit akla dayanıyor. 21. yüzyılın eşliğine geldik. Bahro'ya kulak verip 20 yüzyıllık eserimizi seyretmek için şöyle bir durursak ne göreceğiz? Akıl ve sağduyunun çözüme *yetemediği* sorunlar karşısında şiddet hala meşru bir davranış biçimi olabiliyor (bkz. Körfez). Evet 20 yıldan fazla oldu, artık "hepimiz uygar insanlarız", ama gene de gittiğimiz her yere küçük iktidarlarımızı da yanımızda taşımaktan vazgeçemedik, onlarsız olamıyoruz. Güç ilişkileri her konjonktürde, her yeni başlayan ilişkide, her yarın ülküsünde, her iki nokta arasında beliriyor; yeniden ve yeniden belirleniyor. İlerleyen yaşımızla iktidarın daha karmaşık biçimleri

içimize nüfuz ediyor, iktidar yaşıyoruz, iktidar öğreniyoruz; gündüzleri savaşın içindeyiz; geceleri biz uyurken O, büyük gürültülerle rüyalarımızı yiyor.

'Askeriyede akıl aranmaz' derler, bence yanlış. Aranırsa bulunabilir, sadece konuşulmaz. Öğretmeniyle tartışmaya giren öğrenci, haklı çıkmamalı ve küçük düşürülmeden bu tartışmadan yakasını kurtaramamalıdır. Aksi taktirde öğretmenin söylediklerinin ve söyleyeceklerinin, öğrenciler için nesnel veri olarak kabul görmeleri güçleşir. Eğitimin olanağı kalmaz. Bu bahaneyle *tecrübeli büyüklerin* karşısında, her yıl binlerce *tecrübesiz genç* küçük düşürülür, üstelik bu *tecrübeli büyükler* için çocuk oyuncağıdır.

Aklın buradadır, hiçbir zaman konuşulmaması gereken bir düzeyde, arkadadır, örtülü ve de örgütlüdür. Huzur buradadır, öğretmenin yaptığı, öğretme işlemine devam edebilmek için yapması gerektirir sadece. Tartışılan sözlerdeki akla ne olduğu ise teferruattır; birazcık dil cimnastiği. Mamafih, gerçekte yaşananın o tartışmada sarfedilen sözcükler olduğu sanılabilir. Tartışmayı galip bitirme gerekliliği (=düzen), tartışmada sarfedilen sözcükleri duymamayı gerektirir. Kocakarı, ebeveyn-evlat, müdür-memur, memur-vatandaş, şoför-yolcu, örgütleyici-örgütlenen, ustabaşı-işçi, yardımcı-muhtaç, vs çiftleri arasındaki her çatışmada akıl zuladadır.

(...)

"Gülünc olursun," diye dıretti satıcı. "Yüz liraya verdik diyelim. Nerede para?" Meyhanedeki ac Göğsündeki sancı geçmişti. Fakat gülmek de gittikçe zorlaşıyordu. Bununla birlikte, satıcıyı tuttu izliyordu olayı. Satıcının neşesi kaçmıştı; sadece durdurulması güç inadı kabmıştı ortada. "Otuz dedi. Başına geleceklere de karşımam."

Beyaz mantosuyla topuklarının çevresinde döndü; ilk defa gülümsedi çevresine bakarak. Sonra gülümsemeyecekmiş gibi mahzunlaştı birden.

(...)

Çocuklarla arabaların arasına sıkışıp kalmıştı; ihtiyar adamı bulamadı. Kalabalık arttı. "Cüzzamlı olmasın." İüşerek çekildiler. Hiçbir şeyden korkmayan çocuklar, yani çocukların he çevirdiler onu. "Karnına çengelli iğneler takmış." Kollarına ipler bağlı. "Sakin tımarhaneden kaçm mantonun üstüne taktığı kemere bakın." "Manto mu?" "Kadın mı?" "Ne kadını? kafa dan mar Gözlerden kurtulmak için başını kaldırdı. İlerde köprüünün üstünde bir adam onun filmi çekiyor çeviriyorlar." Bütün gözler köprüye çevrildi. Bu kısa süreden yararlandı; sırtını köprüye döndü, a Sonra koşmaya başladı.

(...)

Su, bileklerini geçincemantosunun eteklerini topladı. Kalabalıktan kurtulmuş olan görevli, gidemedi. Mantonun etekleri önce suyun üstünde açıldı, sonra ağırlaşp battı. "Dur!" diye bağı "Boşver abi," dediler, "Fazla ileri gimez." Deniz sığdı; bütün manto suyun içinde kaybolduğu uzaklaşmıştı. Fazla ileri gimişti.

İktidar kavramıyla doğrudan devlet ilişkilerini değil, smokin gibi, *yassah hemşerim* gibi ya da *manalı* bir bakış gibi kendini somut biçimler içinde var eden, daha çok kişiler arası ilişkilerin aldığı biçimleri kastediyorum.

Ödül/ceza iktidarın kendine ait kılma yöntemi. Ve bunun için her ceza haksız bir ceza, her ödül hakedilmemiş bir ödüldür. Ödüllere hakkı olduğuna inananlar, kendilerine verilen ödülleri teşekkür edip aldıktan sonra başka biri olmakla yükümlüdürler. Ödül, kabul edeni ele geçirir. İlk-10'a girene sürekli memnuniyet mecburiyeti var.

Belirli konjonktürlerde ortaya çıkan fark ve eşitsizliklerden kaynaklanan küçük avantajları reddedebiliyor muyuz? Yoksa durumların bize sağladığı avantajları afiyetle kabul mü ediyoruz? Bize gelen iktidarlar hep hakkın yerini bulması da, başkalarına gelenler haksızlık mı? O an bence kişiselliğimizi satmışımızdır. Ve bence bu hep bir parça böyle oluyor. Evet iktidarın en büyük kaynağı biziz. Bize verilenlere karşı kabul edici ve sessiz kalıcı; verilmeyenlere reddedici ve direnmeci.

Zaten *başarının* anahtarı da burada: Ne zaman sessiz kalacağını ve ne zaman itiraz edeceğini bilebilmek. Görünüşe göre kimse iktidarı açıktan açığa savunmuyor. Hepimiz büyük bir stadyumda sessizce savaşıyoruz. Oyunun kurallarının hiçkimse tarafından belirlenmediği ve konuşulmadığı bir stadyumdayız ve bana öyle geliyor ki hep beraber kaybediyoruz. Oyun hepimizi ele geçiriyor, gereken kılığa sokuyor, gereken sözü söyletiyor. Oyun kendini gerçekleştirebilmek için bizi istiyor ve yok ediyor. Aslında oyunu *nasıl oynamamak* hakkında hiç bir bilgimiz yok. Bu hiç denenmemiş bir alan. Çünkü iktidarsızlık fikri insanı huzurundan ediyor(!).

Kapitalist insan ilişkilerinin alternatifi olma iddiasını taşıyan sözde sosyalist ilişkiler hakkında da söylenebilecek çok şey var. Hepsinden önemlisi sosyalist eşitlik diye bir şey varsa, bu sadece ve sadece sosyalistlerin *bugün* aralarındaki eşitliktir, yarın gökten hiçbir şey inmeyeceğini öğrendik. Bundan dolayı, koşulların eleştirisinden (=teori!) yola çıkıp, eylem ve davranışlarına koşulların gereklerini (=pratik!) bahane eden sos-

yalist iktidarlar öfke vermektense, ümit kincidir. Sanki iktidarın tarihten hiçbir zaman silinip gitmeyeceğinin bir garantisi gibiler. İktidarların kötülüğü ve olmaması gerektiği üzerine yeterince iyi bir konuşma bile insana bir iktidar olanağı sunabilir, bu yazı bile.

Bolşevizm iktidarı yoketmek için önce devlet aygıtını ele geçirmek gerektiğini savunur. Bu öngörü şu nokta unutulursa çok doğru: Her iktidar gibi politik iktidar da, kendini en güçlü olana verir; kendini en fazla güçlendirebilecek olana; sadece ona.

Muhalif merkezler açısından yaşanan trajedi bu: *Velhasıl güç'leniyoruz. Biz bunu iktidarı yoketmek için yapıyoruz. Bunun için, mevcut iktidardan daha güçlü iktidarlar kurmak zorunda kalıyorsak (koşullar gereği!), başka ne yapabiliriz ki? Başarıya giden her yolu mübahlaştırma işleminde o kadar başarılıyız ki, başarsak da başaramasak da, bir gün bakıyoruz, iktidara oturmak için haklı bir gerekçemiz kalmamış. Çünkü artık biz de onlar'muşuz. 'Ama biz başka bir şey istiyorduk' ... Kim kimi ele geçiriyor? Bana göre, muhalif merkezler tarafından bile olsa, her iktidarı-ele-geçirme perspektifi, bir iktidar-tarafından-ele-geçirilme provasıdır.*

İktidar oyununun da bir sanatı ve sanatın da bir iktidarı var. Muhalif olarak bile olsa ben, oynamaktansa saha kenarında beklemeyi sürdürmek istiyorum. İzinizle ben artık sadece yedekler arasında beklemek veya en kötü olasılıkla gol yemek istiyorum.

Sanata dönecek olursak, onun bu noktada yapabileceği belki hiçbir şey yok, belki var. Belki bu sizi ilgilendirmiyor, ama sanat reddi sürdürmeye yetebilir. Bizim sanat perspektifimiz de bu olsun şimdilik.

Huzur ve Komuta zinciri altında hep beraber üç kere: Herneyse! yapalım ve günlerimiz huzur dolsun, abiler, başka n'apabiliriz ki?

Mülksüzler'in teorisini Odo haklıydı, amaç araçtır. Bu dergi dilerim hiçbir zaman bir amaç olmasın. Belki böylece yazdığımız ilişkileri yaşamının bir aracı haline gelebilir. Bizim sanat perspektifimiz falan da olmasın şimdilik.

beyaz manto

am kendine gelmişti.
şunu belirten gözlerle
ira daha ver öyleyse,"

a, sanki bir daha hiç

yakları sargı içinde."
si, eteklerini tutarak
ış olmasın." "Deli bu,
vak." "Polis çağırın."
du. "Abi, bunlar filim
lularını huzlandırdı.

lbisesiyle daha ileri
di uzun bırıklı genç.
zaman kıydan çok

Oğuz Atay
en, Beyaz Mantolu Adam

hikaye-i yıkılış

Hava soğumuş ve herkes daha kalın giyinmişti. Uzunca bir süre de, giderek daha kalını seçilen giyeceklerle dışarı çıkılacaktı. Belki bir gün öyle soğuk olacaktı ki, herkes dört, hatta beş kazağı ve bir o kadar da paltoyu üstüste giymek zorunda kalacaktı. Oysa pantolon sorununun çözümü o denli kolay değildi. Dört pantolonu üstüste giymek güç olmalıydı. Bir pantolonun içine pijama ya da eşofman altı giyilebilirdi ama bunlar ona göre, dört kazak ve bir o kadar paltoya karşılık gelmiyordu.

Bu soğukta deniz kıyısındaki parktaydı. Deniz tarafından gelen soğuk, karadan gelene göre daha keskindi. Üşüyordu. Yüzünü binalara değil, denize dönmek istiyordu. Deniz, yalnızlığı biraz daha çok çağırıyor. Puslu. Önemli. Daha belirsiz. Aslen büyük bir su birikintisi. Rengi yok. Sürekli koşuşmaca. Neresi daha başka algılanmalıydı? Hareketi sürekliydi. Sonsuz ve soğuğu giderek artan bir kış kadar korkulası hareketlilik. Hareketi düşündükçe korkuyor ve sıkılıyordu. Saatler süren bir tören. Tüm klasikliğiyle birlikte bir geminin gidişiydi. Herhangi birinin dümen suyuna bırakılışydı. Alabora oluşuydu. Bacaklarını ve ellerini bir türlü farkedemeyişiydi. Kentin sular arasından görünüşüydü. Köprüyle kulenin üstüste, yan yana, devrik, yeniden inşa edilen, dikey konumlarıydı. Büyük çekicinin vuruşlarıydı. Seslerin adalara doğru sıçrayışlarıydı. Camilerin Pepsi Cola reklamlarına karışmasıydı. Bir deniz parçasının metropole yaltaklanmasıydı. Yüzme biliyormuşçasına kollarını suyun üzerinde tutuyordu. Saatler süren soğuk bir törendi. Reddemiyordu. Sessizlik. Burnu, ağlatmak için kaşınıyordu. Resmî geçitlerde de böyle olurdu. Tuhaf. Kalabalık ve gürültüye karşın, puslu ve dokunaklı. Törenlere ağlanabilirdi. Ağlardı. İstese şu anda bile ağlardı. Parkın sonuna kadar hızlı hızlı yürüdü. Burnu yavaş yavaş morarıyordu. Boynunun açık kalan bölümü üşüyordu.

"Diyaloglar, lütfen!"

Stüdyoda koşuşmaca... Atkısını çıkarıp bir yana attı. Sarı saçlı ve yirmi yaşlarında görünen iki set görevlisi, puslu deniz panosunu aceleyle sunta bölmenin arkasına götürdüler. Efekt sorumlusu

aygıtı kapatmayı unuttuğundan, rüzgar ve dalga sesleri stüdyoyu biraz daha soğuk kılıyordu. Biraz sonra sesler kesildi.

Bir köşede oturmuş sigara içiyordu. Kamera- man diyaframı biraz kıstı. Yönetmen nedenini sordu. "Derinliği artırmak gerek." yanıtı gelince bozulur gibi oldu. Yukarıdaki sarı spotun açısı değiştirildi. Set görevlisi gençlerden biri, az önceki sahnenin yapraklarını yerden topladı. Kameramanın oğlu burnunu karıştırıyordu. Gözlerinin birini kapamıştı. Sağ gözüyle önce sandalyeye bakıyor, böylece yönetmenle oyuncuyu flu görüyordu. Sonra da aynı işlemi tersine çeviriyordu.

"Diyaloglar, lütfen!"

KİŞİLER: Ben, O

Ben: *(Soldan girerim. Sağda küçük bir lamba yanmaktadır. Ortada bir sandalye ve yanında bir masa vardır. Masanın üzerine, bir bardak su ve sigara, özensizce yerleştirilmiştir. Konuşurum.)* Şunu hiçbir zaman unutmamanızı dilerim, dostum. Siz de bir gün düşüneceksiniz. *(Birisinin uzaklaşmasını izler gibiyimdir. Dönerim ve masaya doğru yürürken yeniden konuşurum.)* Zor söylenenlerden çok hoşlanırım. Bana ben deyin lütfen. Bu, hepimiz için çok güç, anlıyorum.

O: *(Parantez içinde oturmaktadır.)* Gece- nin bu saatinde nereden geliyorsun? *(Bağırırçasına konuştuğunu farkedip, alçak sesle sürdürür.)* O 'dostum' diye seslendiğin kimdi?

Ben: Sorularınla sıkma beni yine. Bırak da başka şeyler düşüneyim, sana yanıtlar aramak yerine.

O: Seni kahrolası! Yetmedi mi bunca zamandır yalnız yaşayıp bencillik etmen kuzum?

Ben: *(Uzaklaşmasını izler gibi yaptığım biri gözden kaybolmuş gibidir. Biraz da telaşlı bir tonda konuşurum.)* Zaman böylesine akarken ben nasıl bencil olurum?

O: Saçmalama!

Ben: *(Sağdan çıkarım.)*

yılmaz öztürk

Beyaz Manto bir Graffiti Tanıtım yayınıdır. Ücretsiz postalanır.

Graffiti adına sahibi: Ertuğrul Karabulut

Sorumlu müdür: Yılmaz Öztürk

Yazışmak için: İ. Enis Akın, PK: 13, Koşuyolu, İstanbul

Varsa gönderilmesini istediğiniz arkadaşlarınızın adreslerini bildirebilirsiniz.